

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
підприємництва і торгівлі
Протокол № 2 від 03 вересня 2018 р.
Зав. кафедри

С.В. Волошина

РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
«СЕРТИФІКАЦІЯ»

Ступінь: бакалавр

Кількість кредитів ECTS5

Розробник: Скляр Н.М.,
доцент кафедри підприємства і
торгівлі, к.е.н.

2018 - 2019 навчальний рік

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності") / вибіркова дисципліна	Обов'язкова для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Семестр (осінній / весняний)	осінній
Кількість кредитів	5
Загальна кількість годин	150
Кількість модулів	1
Лекції, годин	45
Практичні/ семінарські, годин	
Лабораторні, годин	27
Самостійна робота, годин	78
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	4,8
самостійної роботи студента	5
Вид контролю	екзамен

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності") / вибіркова дисципліна	Обов'язкова для студентів напряму підготовки 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво»
Семестр (осінній / весняний)	осінній
Кількість кредитів	5
Загальна кількість годин	150
Кількість модулів	1
Лекції, годин	45
Практичні/ семінарські, годин	
Лабораторні, годин	27
Самостійна робота, годин	78
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	4,8
самостійної роботи студента	5
Вид контролю	залік

2. Програма дисципліни

Ціль - формування у студентів комплексу знань щодо сертифікації як одного із важливих механізмів управління якістю, який дає можливість об'єктивно оцінювати продукцію, забезпечувати контроль за відповідністю продукції вимогам екологічної чистоти; освоєння нормативно-правових та методологічних основ процесу сертифікації.

Завдання: набуття знань з видів сертифікації в Україні, правил і порядок проведення сертифікації; вивчення знаків відповідності і правил їх застосування; засвоєння правил маркування продовольчих та непродовольчих товарів; формування вміння ідентифікувати знаки, що проставляються на продукції згідно різних видів сертифікації; уміння розшифровувати штрих- коди, міждержавні маркувальні знаки; вивчення різних видів штрихових кодів і структури міжнародних стандартів.

Предмет: органи сертифікації; система сертифікаційних заходів в Україні та за кордоном; міжнародні стандарти, які регламентують діяльність відповідних установ; перспективами розвитку єдиної сертифікаційної політики в Європі та в світі; схема сертифікації; атестація виробництва; акредитація; оцінювання відповідності; контроль; випробування на відповідність; оцінювання (продукції) за зразком; нагляд за відповідністю; ліцензія; експерт-аудитор; випробування; випробувальна лабораторія; орган з акредитації (лабораторії); протокол випробувань акредитованої лабораторії; сертифікат відповідності; знак відповідності (у галузі сертифікації); сертифікат на систему якості підприємства; атестат виробництва; реєстр Української державної системи сертифікації продукції.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Теоретико-правові основи сертифікації в Україні.

Тема 2. Види, органи і функції системи сертифікації.

Тема 3. Загальна схема, правила та порядок проведення сертифікації.

Тема 4. Знак відповідності в Україні і правила його застосування. Міжнародні знаки відповідності продукції.

Тема 5. Маркування товарів.

Тема 6. Сутність, мета та принципи екологічної сертифікації в Україні і ЄС.

Тема 7. Екологічне маркування.

Тема 8. Застосування системи EAN- UCC.

Тема 9. Базові норми України з питань штрихового кодування товарів.

Тема 10. Штрих - кодова символіка EAN/ UP та адміністрування ідентифікаційних номерів EAN - UCC в Україні.

2. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торівля та біржова діяльність», та напряму підготовки 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво»)				
	усього	У тому числі			
		л	п/с	лаб	срс
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1 . Сутність та завдання сертифікації. Знаки відповідності та маркування товарів					
Тема 1. Теоретико-правові основи сертифікації в Україні	13	4		2	7
Тема 2. Види, органи і функції системи сертифікації	14	4		2	8
Тема 3. Загальна схема, правила та порядок проведення сертифікації	15	4		2	9
Тема 4. Знак відповідності в Україні і правила його застосування. Міжнародні знаки відповідності продукції.	15	6		4	5
Тема 5. Маркування товарів.	14	5		2	5
Теми 1-5. Модульний контроль 1 (МКР №1)	5			2	3
Разом за модулем 1	76	23		14	39
Змістовий модуль 2. Практика застосування базових норм міжнародного штрихового кодування товарів в Україні. Екологічна сертифікація і маркування.					
Тема 6. Сутність, мета та принципи екологічної сертифікації в Україні і ЄС.	14	4		2	6
Тема 7. Екологічне маркування	14	6		3	5
Тема 8. Застосування системи EAN-UCC.	13	4		2	7
Тема 9. Базові норми України з питань штрихового кодування товарів.	14	4		2	8
Тема 10. Штрих - кодова символіка EAN/UP та адміністрування ідентифікаційних номерів EAN - UCC в Україні.	14	4		2	8
Теми 6-10. Модульний контроль 2 (МКР №2)	5			2	3
Усього годин	150	45		27	78

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема заняття	Кількість годин для студентів спеціальності 076 та напряму підготовки 6.030510
1	Семінар – розгорнута бесіда: Тема 1. Предмет, об'єкт і завдання сертифікації.	2
2	Семінар з виконанням лабораторних завдань: Тема 2. Види, органи і функції системи сертифікації в Україні та в країнах ЄС.	2
3	Семінар з виконанням лабораторних завдань: Тема 3. Правила сертифікації продукції та порядок проведення робіт з сертифікації продукції згідно зі стандартами України та ЄС.	2
4	Семінар з виконанням лабораторних завдань: Тема 4. Знак відповідності в Україні і правила його застосування.	2
5	Лабораторна робота Тема 4. Міжнародні знаки відповідності продукції.	2
6	Семінар запитань і відповідей: Тема 5. Українська державна система сертифікації та міждержавні знаки маркування.	2
7	Лабораторна робота Модульна контрольна робота №1	2
8	Семінар – розгорнута бесіда: Тема 6. Сутність, мета та принципи екологічної сертифікації в Україні і ЄС.	2
9	Семінар з виконанням лабораторних завдань: Тема 7. Типи інформації та екологічне маркування.	2
10	Лабораторна робота Тема 7. Знаки екомаркування в ЄС.	1
11	Семінар з виконанням лабораторних завдань: Тема 8. Застосування системи EAN - UCC.	2
12	Семінар з виконанням лабораторних завдань: Тема 9. Базові норми України з питань штрихового кодування товарів.	2
13	Семінар з виконанням лабораторних завдань: Тема 10. Штрих - кодова символіка EAN/UP та адміністрування ідентифікаційних номерів EAN - UCC в Україні.	2
	Лабораторна робота Модульна контрольна робота №2	2
Усього		27

5. Індивідуальні завдання

1. Огляд періодичної і монографічної наукової літератури.
2. Підготовка рефератів, доповідей, слайдових презентацій за обраною темою.
3. Добір статистичної інформації за результатами сертифікації та складання на її підставі таблиць та графіків.
4. Підготовка тез доповідей з метою виступу на університетських, всеукраїнських та міжнародних семінарах та конференціях.

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Вид та тема занять	Кількість годин самостійної роботи для студентів спеціальностей 076, та напряму підготовки 6.030510	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
Змістовий модуль 1 . Сутність та завдання сертифікації. Знаки відповідності та маркування товару			
Семінар – розгорнута бесіда Тема 1. Теоретико-правові основи сертифікації в Україні	7	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: предмет, об'єкт і завдання сертифікації; основні терміни; мета сертифікації; значення сертифікації; система стандартів з сертифікації; директиви та нормативні документи спеціалізованих організацій ООН, Європейського Союзу та їх гармонізація; основні напрямки діяльності України в галузі сертифікації. Джерело [1-3;7; 10; 11; 12;14;16;17].</p> <p>2. Самотестування.</p> <p>3. Опрацювання порівняльних норм зі стандартизації спеціалізованих організацій ООН, Європейського Союзу та України.</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, презентація зібраних даних, перевірка індивідуального завдання
Семінар виконанням лабораторних завдань Тема 2. Види, органи і функції системи сертифікації	8	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: обов'язкова сертифікація; добровільна сертифікація; організаційна структура органу з сертифікації; функції органу сертифікації. Джерело [1-3;5; 8; 10; 11; 12;14;16;17].</p> <p>2. Самотестування.</p> <p>3. Вирішення практичних завдань по вивченню основних термінів і понять щодо сертифікації та аналізу законодавчої бази з сертифікації.</p>	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка ситуаційних завдань

Семінар з виконанням лабораторних завдань Тема 3. Загальна схема, правила та порядок проведення сертифікації	9	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: правила сертифікації продукції; порядок проведення робіт з сертифікації продукції згідно з нормативними документами ЄС. Джерело [2;9; 10;12;14;16;17] 2. Самотестування. 3. Вирішення ситуаційних завдань з питань технології сертифікації продукції, процесів та послуг у системі сертифікації України та ЄС, підготовка індивідуальних завдань з технології сертифікації продовольчих і непродовольчих товарів.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка ситуаційних та індивідуальних завдань
Семінар з виконанням лабораторних завдань Тема 4. Знак відповідності в Україні і правила його застосування.	3	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: голографічний захист знака; правила застосування знака відповідності. Джерело [2; 9; 10;11;22]. 2. Самотестування. 3. Вирішення практичних завдань щодо застосування знаків відповідності в Україні та міжнародних знаків відповідності продовольчої продукції.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка лабораторних завдань
Лабораторна робота Тема 4. Міжнародні знаки відповідності продукції.	4	4. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: знаки відповідності Німеччини, Франції, Великобританії; знаки відповідності США, Японії та інших країн. Джерело [2; 9; 10;11;22]. 5. Самотестування. 6. Підготовка індивідуальних завдань з презентаційним матеріалом щодо міжнародних знаків відповідності продовольчої продукції різних країн.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка презентаційного матеріалу
Семінар з виконанням лабораторних завдань Тема 5. Маркування товарів.	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: Українська державна система сертифікації та знаки відповідності України; міждержавні знаки маркування, знаки відповідності в системі ГОСТ. Джерело [12;14;16;17]. 2. Самотестування. 3. Вирішення практичних завдань з застосуванням українських та міжнародних правил маркування.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань
Лабораторна робота Теми 1-5. Модульна контрольна робота №1	4	1. Підготовка до МКР №1	Перевірка МКР №1
Разом змістовий модуль 1	39		
Змістовий модуль 2. Практика застосування базових норм міжнародного штрихового кодування товарів в Україні. Екологічна сертифікація і маркування.			

<p>Семінар – розгорнута бесіда</p> <p>Тема 6. Сутність, мета та принципи екологічної сертифікації в Україні і ЄС.</p>	6	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: сутність, мета і об'єкт екологічної сертифікації; обов'язкова екологічна сертифікація; основні компоненти системи екологічної сертифікації; законодавча база екологічної сертифікації; принципи екосертифікації ЄС; інформаційні екознаки; екосертифікація ЄС. Джерело [2; 4; 6; 7;8; 11].</p> <p>2. Самотестування.</p> <p>3. Підготовка презентації доповіді щодо основних засад екологічної сертифікації в Україні та принципів екосертифікації ЄС.</p>	<p>Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей, перевірка індивідуального завдання</p>
<p>Семінар з виконанням лабораторних завдань</p> <p>Тема 7. Екологічне маркування</p>	2	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: поняття екологічного маркування; мета введення екомаркування; типи інформації. Джерело [2; 4; 6; 7;8; 11; 14;16;17]</p> <p>2. Самотестування.</p> <p>3. Ситуативні завдання з вивчення основних принципів розробки і використання екологічних маркувань та декларацій.</p>	<p>Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань</p>
<p>Лабораторна робота</p> <p>Тема 7. Знаки екомаркування</p>	3	<p>4.Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: знаки екомаркування ЄС. 5.Джерело [2; 4; 6; 7;8; 11; 14;16;17]</p> <p>6. Самотестування.</p> <p>7. Підготовка індивідуальних завдань з презентаційним матеріалом щодо використання екологічних маркувань різних країн ЄС.</p>	<p>Перевірка презентаційного матеріалу</p>
<p>Семінар з виконанням лабораторних завдань</p> <p>Тема 8. Застосування системи EAN - UCC.</p>	10	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: принципи застосування СИСТЕМИ EAN - UCC; унікальний ідентифікаційний номер в системі EAN - UCC; електронний каталог EAN; сканування штрихових кодів; система ідентифікації. Джерело [11;15;16].</p> <p>2. Самотестування.</p> <p>3.Вирішення практичних завдань з перевірки ідентифікаційних номерів в системі EAN - UCC для різних видів товарів.</p>	<p>Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань</p>
<p>Семінар з виконанням лабораторних завдань</p> <p>Тема 9. Базові норми України з питань штрихового кодування товарів.</p>	9	<p>1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: державні нормативні документи України щодо штрихового кодування товарів та електронного обміну даними (EDI);Державні стандарти України з питань штрихового кодування товарів; нормативні документи асоціації —"ЄАН - Україна"; специфікація асоціації —"ЄАН -Україна". Джерело[14;16;17].</p> <p>2. Самотестування.</p> <p>3.Вирішення ситуативних завдань з штрихового кодування товарів; правила перевірки штрих-коду, підготовка презентаційного матеріалу з різних типів штрихового кодування товарів</p>	<p>Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань і презентаційного матеріалу</p>

Семінар з виконанням лабораторних завдань Тема 10. Штрих - кодова символіка EAN/UP та адміністрування ідентифікаційних номерів EAN - UCC в Україні.	5	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: поняття про штрих - кодову символіку EAN/UP; штрихові коди EAN - 13, EAN - 8, ITF - 14; штрихові коди UCC/ EAN-128; адміністрування ідентифікаційних номерів EAN - UCC в Україні; особливості ідентифікації товарів; ідентифікаційні номери EAN - UCC в Україні Джерело [14;16;17]. 2. Самотестування. 3. Вирішення ситуативних завдань з ідентифікації товарів продовольчої групи та присвоєння ідентифікаційних номерів EAN - UCC.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань
Лабораторна робота. Теми 6-10. Модульна контрольна робота №2	4	1. Підготовка до МКР №2	Перевірка МКР №2
Разом змістовий модуль 2	39		
Разом	78		

7. Матриця зв'язку між дисципліною/ змістовим модулем, результатами навчання та компетентностями

Результати навчання	Компетентності												
	Загальні						Предметно-спеціальні						
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	
1. Знання і розуміння основних термінів з сертифікації, видів сертифікації України, правил і порядку проведення сертифікації	+												
2. Уміння застосування знаків відповідності, правил маркування продовольчих та непродовольчих товарів, міждержавних маркувальних знаків, різних видів штрихових кодів.							+						
3. Уміння об'єктивно оцінювати продукцію, забезпечувати контроль за відповідністю продукції вимогам										+			

екологічної чистоти, користуватися каталогами, показниками стандартів та інформаційними показниками.													
4. Уміння проводити порівняльний аналіз міжнародних норм зі стандартизації щодо застосування їх у зовнішньоекономічній діяльності.												+	
5. Здатність обґрунтувати та визначити знаки відповідності і правила їх застосування.												+	
6. Вміння оформлювати результати проведених сертифікаційних досліджень													+

8. Методи викладання

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота (підготовка презентацій, рефератів, самостійно опрацювання додаткових питань за наведеним переліком літератури).

9. Методи оцінювання

Екзамен - для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Залік - для студентів напряму підготовки 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво».

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення екзамену: впродовж семестру (50 балів) та при проведенні підсумкового контролю - екзамену (50 балів).

Оцінювання студентів протягом семестру

для студентів спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					
	Тестові завдання	Задачі, завдання, кейси тощо	Обговорення теоретичних питань теми	Індивідуальне завдання	ПМК	Сума балів
Змістовий модуль 1						
Тема1	2		1	2		5
Тема 2	1	2				3
Тема 3	1	2		1		4
Тема 4 (заняття 1)	1	2				3
Тема 4 (заняття 2)				2		2
Тема 5	1	2				3
Тема 1-5					5	5
Разом змістовий модуль 1	6	8	1	5	5	25
Змістовий модуль 2						
Тема6	2		1	2		5
Тема 7 (заняття 1)	1	2				3
Тема 7 (заняття 2)				2		2
Тема 8	1	2				3
Тема 9	1	2		1		4
Тема10	1	2				3
Тема 6-10					5	5
Разом змістовий модуль 2	6	8	1	5	5	25
Разом	12	16	2	10	10	50

для студентів напряму підготовки 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво»

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					
	Тестові завдання	Задачі, завдання, кейси тощо	Обговорення теоретичних питань теми	Індивідуальне завдання	ПМК	Сума балів
Змістовий модуль 1						
Тема 1	2		2	5		9
Тема 2	2	3				5
Тема 3	2	3		5		10
Тема 4 (заняття 1)	2	3				5
Тема 4 (заняття 2)				5		5
Тема 5	2	3				5
Тема 1-5					10	10
Разом змістовий модуль 1	10	12	2	15	10	49
Змістовий модуль 2						
Тема 6	2	3	1	5		11
Тема 7(заняття 1)	2	3				5
Тема 7 (заняття 2)				5		5
Тема 8	2	3				5
Тема 9	2	3		5		10
Тема 10	2	3				5
Тема 6-10					10	10
Разом змістовий модуль 2	10	15	1	15	10	51
Разом	20	27	3	30	20	100

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами екзамену та за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	3, «задовільно»
60-69	E	
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

11. Методичне забезпечення

1. Електронний конспект лекцій.
2. Методичні вказівки з вивчення дисципліни.
3. Індивідуальні завдання.
4. Навчальна та наукова література, нормативні документи.

12. Рекомендована література

Основна

1. Скляр Н.М. Сертифікація: візуальний курс лекцій / Н.М. Скляр.: [ДонНУЕТ], 2017. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.moodle.donnuet.edu.ua/course/view.php?id=713#section-0>
2. Закон України «Про стандартизацію» № 1315-VII від 05.06.2014р. // ВВР - 2014, № 31, ст.1058[Електронний ресурс] // Режим доступу: – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
3. Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» № 124-VIII від 15.01.2015р.[Електронний ресурс]// Режим доступу: – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19>
4. Закон України «Про захист прав споживачів» № 3682-XII від 15.12.1993р. в редакції 2017р.[Електронний ресурс]// Режим доступу: – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
5. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» № 771/97-ВР від 23.12.1997р.[Електронний ресурс]// Режим доступу: –<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>
6. Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» № 2407/11 від 17 травня 2001р.[Електронний ресурс]// Режим доступу: – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2407-14>
7. Угода Світової організації торгівлі про технічні бар'єри в торгівлі, затверджена Рішенням Ради № 94/800/ЄС від 22 грудня 1994 року (Official journal L 336, 23/12/1994 P. 0001—0002).
8. Угода про застосування санітарних та фіто санітарних заходів, затверджена Рішенням Ради 94/800/ЄС від 22 грудня 1994 року про укладення від імені Європейського Співтовариства, в межах його компетенції, угод, досягнутих

під час Уругвайського раунду багатосторонніх переговорів (1986'1994) (OfficialjournalL 336,23/12/1994).

9. Указ Президента України "Про Положення про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів" від 13 квітня 2011 року N465/2011 [Електронний ресурс] // Режим доступу: – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19>
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження модулів оцінки відповідності, які використовуються для розроблення процедур оцінки відповідності, та правил використання модулів оцінки відповідності» від 13 січня 2016 р. № 95 [Електронний ресурс]// Режим доступу: – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2016-%D0%BF>
11. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 04 квітня 2018 року № 877-V [Електронний ресурс]// Режим доступу: – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
12. Регламенти Європейської комісії Commission Regulation (EU) 2015/705 [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>
13. Топольник В. Г. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю/В. Г. Топольник, М. А. Котляр [Текст] : навч. посібник / Топольник В. Г., Котляр М. А. - Л. : "Магнолія- 2006", 2017. – 210с.

Допоміжна

14. Бичківський Р.В. Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація [Текст] : підруч. для вищ. навч. закл. / Р. В. Бичківський [та ін.]; Нац. ун-т "Львів. політехніка" . – Л., 2004 . – 560 с.
15. Захист прав споживачів: навч. посіб. / Н. Г. Салухіна, О. М. Язвінська, О. І. Башкатова. — К.: МАУП, 2007. — 382 с.
16. Кириченко Л. С. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг: підруч. / Л. С. Кириченко, А. А. Самойленко. — Х.: Вид-во «Ранок», 2008. — 240 с.
17. Топольник В.Г. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю [Текст] : навч. посіб. : / В. Г. Топольник, В. Д. Кожевнікова ; М-во освіти і науки України, Укр. мор. ін-т . — Севастополь : [УМП], 2010 . — 179 с.
18. Салухіна Н. Г. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: підруч. / Н.Г. Салухіна, О.М. Язвінська. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 336 с.
19. Саранча Г.А. Метрологія, стандартизація, відповідність, акредитація та управління якістю [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Г. А. Саранча . — К.: Центр навчальної літератури, 2006 . — 672с.
20. Тарасова В.В. Метрологія, стандартизація і сертифікація: підруч. / За заг. ред. В.В Тарасової - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 264с.
21. Скляр Н. М. Високотехнологічний експорт України на азійських ринках [Текст] / Н. М. Скляр, М.Є. Бондарчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2017. - №2 – С.61-70

Інформаційні ресурси

22. Офіційний сайт НТФ «Інтес» QDProfessional [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.qdpro.com.ua/products/qdprofessional>
23. Офіційний сайт Європейського митного співтовариства [Електронний ресурс]. – <http://www.europa.eu.int/comm/taxationcustoms/>.
24. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі і розвитку // [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://unctad.org>.
25. Науково-дослідний центр стандартизації, сертифікації та якості [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrndnc.org.ua>
26. Стандартизація, метрологія, сертифікація. УКРСЕПРО [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://csm.kiev.ua>